

11ο Μάθημα

Θεραπευτικό παιχνίδι παιγνιοθεραπεία

Καλούδη Σοφία Γεωργία

Εαρινό εξάμηνο
2025-26

Το **θεατρικό παιχνίδι**, δεν είναι μόνο ψυχαγωγία. Εντάσσεται στο σύνολο της παιδαγωγικής πρακτικής. Είναι “καρπός” πολύχρονης και πολύμορφης πρακτικής εφαρμογής και θεωρητικής μελέτης.

Ο **όρος** θεατρικό παιχνίδι έχει μεγάλη αναγνωρισιμότητα στις μέρες μας.

Το περιεχόμενο όμως του θεατρικού παιχνιδιού δεν είναι πάντα το ίδιο.

Δύσκολα συλλαμβάνουμε τη συνθετότητα ενός ολοκληρωμένου **θεατρικού παιχνιδιού**. Κάθε απόπειρα μεταμφίεσης και αναπαραστάσης, κάποιων ήχων, παιχνίδια κίνησης και έκφρασης, **δεν** είναι ή **δεν** φτάνουν να συνθέσουν ένα πλήρες θεατρικό παιχνίδι.

Η μορφή και η δομή ενός ολοκληρωμένου **θεατρικού παιχνιδιού** αποτελείται από τέσσερις φάσεις και άπειρες τεχνικές. Στηρίζεται σε **4** βασικά επίπεδα όπως άλλωστε ολόκληρη η θεατρική πράξη.
Το **ψυχολογικό** το **κοινωνικό** το **αισθητικό** και το **παιδευτικό**

Το θέατρο είναι μία τέχνη σύνθετα κοινωνική και έχει άμεση σχέση όχι μόνο με το πλέγμα των προβλημάτων που παρουσιάζει το παιδί στην ανάπτυξη του, αλλά αποτελεί σε πολλές περιπτώσεις μέσο αγωγής και ψυχοθεραπείας.

Τα παιδιά όμως σπάνια έχουν τη δυνατότητα να παίξουν θέατρο. Πιο σπάνια να γνωρίσουν το θέατρο και είναι σχεδόν αδύνατο να βιώσουν τη θεατρική λειτουργία. Τα σχολικά σκετς, οι σχολικές παραστάσεις, δεν αφήνουν περιθώρια στα παιδιά να προβάλλουν το προσωπικό τους στοιχείο.

Σαν εξισορρόπηση σε αυτό το σύστημα λειτουργεί η τέχνη. Μέσα από μια προσπάθεια προσέγγισης της τέχνης, κάθε μορφή ψυχαγωγίας και θεατρικής λειτουργίας.

Για αποδέκτη του το θεατρικό παιχνίδι έχει το παιδί πρέπει κατά το Λάκη Κουρετζή, περνάει από το ευρύ φάσμα της παιδαγωγικής.

Ο Κουρετζής είναι σίγουρος ότι θα συναντήσει το παιχνίδι, κύριο παράγοντα αγωγής και μεθεξής, χαράς και δημιουργίας.

Από αυτές τις ανάγκες δημιουργήθηκε το θεατρικό παιχνίδι. Το παιχνίδι συνυπάρχει κυρίως με το θέατρο.

Ξεκίνησε να παίζει με τα παιδιά “θεατρικό παιχνίδι” από το **1969**. Άρχισε με παιδιά προσχολικής ηλικίας και συνέχισε με παιδιά δημοτικού.

Αργότερα χρησιμοποίησε το θεατρικό παιχνίδι και σε μεγαλύτερα παιδιά 12 και 16 χρονών ακόμα και σε **ενήλικες** αυτό το τελευταίο μέσα σε ενοραστήρια

Το θέατρο για παιδιά **δεν** είναι μόνο η παράσταση, είναι μία διαδικασία πολύπλοκη, κοινωνική, βαθύτατα παιδευτική που αγγίζει τις αρχέτυπες ανάγκες του ανθρώπου για δράση, παραλλαγή και θέαση. Η θεατρική παιδεία πρέπει να φτάνει μέχρι το σημείο να διαμορφώνει και τον αυριανό ευαισθητοποιημένο και ενεργοποιημένο θεατή.

Το θεατρικό παιχνίδι είναι μία προπαρασκευή του παιδιού, για μία δημιουργική περίοδο, μέσο απελευθέρωσης της φαντασίας του, επικοινωνίας και καλλιέργειας, κατανόησης των ανθρώπινων αναγκών.

Το θεατρικό παιχνίδι είναι ένας τρόπος να επικοινωνούμε μέσα από τα αισθήματά μας.

Το παιδί είναι μία προσωπικότητα, η έκφραση αυτής της προσωπικότητας είναι διαποτισμένη από διαίσθηση. Μέσα από το θεατρικό παιχνίδι ανακαλύπτει παίζοντας μόνο του ένα ρόλο.

Διαλέγει έτσι, ένα τρόπο επικοινωνίας και έκφρασης. Διαλέγει ένα τρόπο ερμηνείας, περισσότερο από διαίσθηση παρά γιατί κάποιος ενήλικας του δίδαξε τι, πώς και γιατί να το παίξει. Αποκτάει μία στάση, μία προσωπική διαίσθηση. Όσο βαθαίνει σε αυτό, τόσο πλουτίζεται και γίνεται μέσο επικοινωνίας και συμμετοχής.

Μέσα σε μία κοινή δράση παίρνει άλλες διαστάσεις.

Διαστάσεις που του βγάζουν όλη την ψυχοσωματική του συγκρότηση και σκέψη.

Το θεατρικό παιχνίδι είναι ένα δημιουργικό συμβάν που προσφέρει στα παιδιά άμεση ικανοποίηση.

Δεν υπάρχει ακριβής κώδικας που να καθορίζει τι ακριβώς μπορεί να είναι.

Ένα δημιουργικό συμβάν όταν η φαντασία απελευθερωθεί, όταν η ευαισθητοποίηση αυξηθεί, όταν το μυαλό και καρδιά ανοίξουν, αυτή η παρόρμηση μετατρέπεται σε δημιουργία.

Το πνεύμα, η ψυχή και το σώμα του παιδιού είναι έτοιμο να αντηχησει τους ήχους και τα ερεθίσματα που δέχτηκε. ✨

Στο θεατρικό παιχνίδι το παιδί έχει τη δυνατότητα να διαφοροποιεί τη συμπεριφορά του, να βγαίνει έξω από τους κατεστημένους τρόπους συμπεριφοράς που τον καθλώνουν και του δεσμεύουν τη φαντασία.

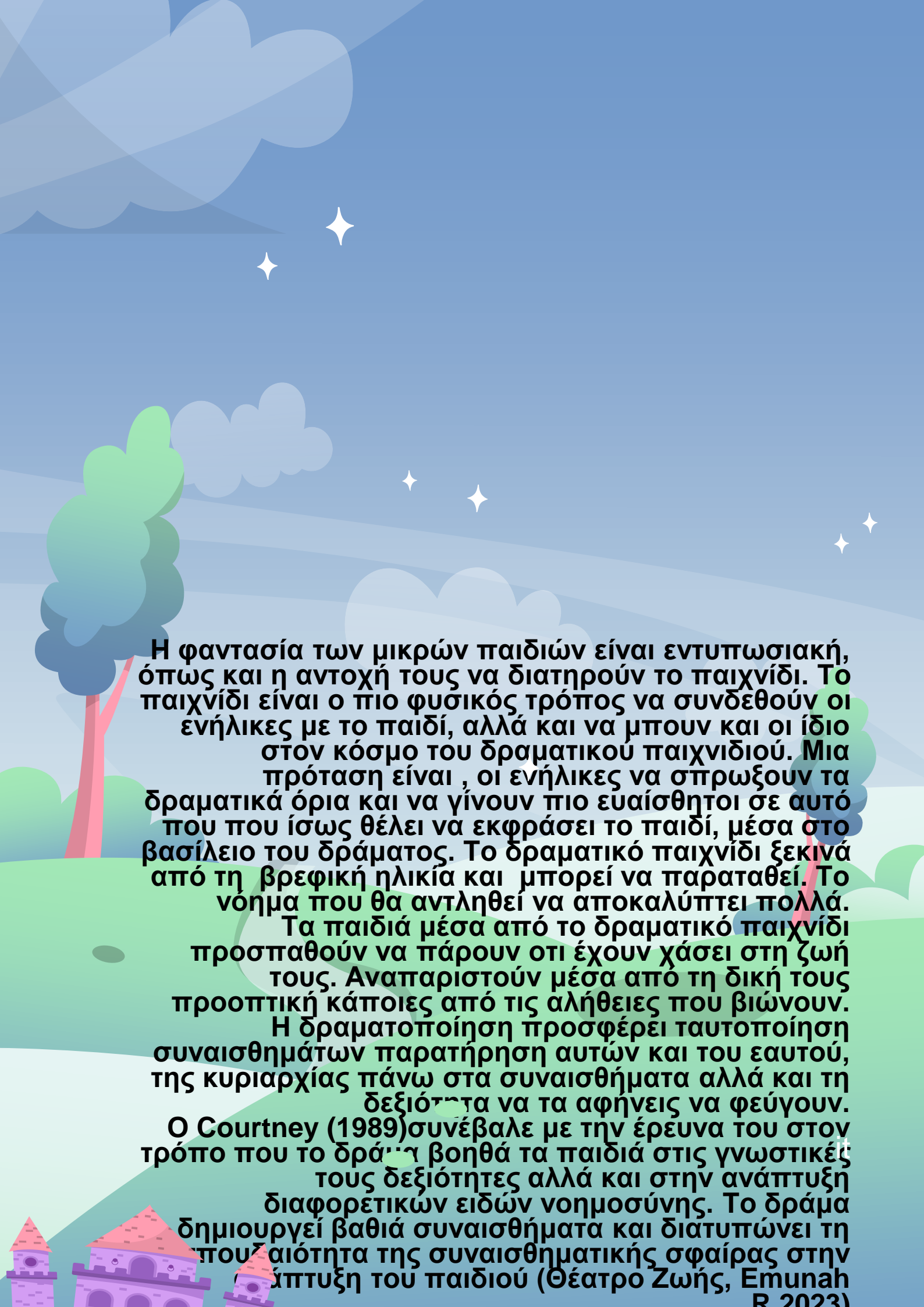
Με το θεατρικό παιχνίδι δεν πασχίζουμε να κάνουμε τους σκηνοθέτες ή να φτάσουμε τα παιδιά στα επίπεδα του επαγγελματικού θεάτρου ώστε να αποσπάσουμε τον έπαινο των αλλών.

Προσπαθούμε απλά να δώσουμε ευκαιρίες επικοινωνίας, ευαισθητοποίησης, δημιουργικής έκφρασης, με αφορμή το παιχνίδι. Ευκαιρίες για καλλιέργεια. ή εμπλουτισμό των ανθρώπινων σχέσεων με άλλες δραστηριότητες δημιουργικές και ευχάριστες, καθόλου διδακτικές και όλα αυτά μέσα σε μία χαρούμενη ατμόσφαιρα.

Το θεατρικό παιχνίδι προσφέρει στα παιδιά το δικαίωμα να ανακαλύψουν τους δικούς τους ορίζοντες και τον κόσμο τους, όχι μόνο όπως είναι, αλλά όπως θα ήθελαν να είναι.

Η φαντασία των μικρών παιδιών είναι εντυπωσιακή, όπως και η αντοχή τους να διατηρούν το παιχνίδι. Το παιχνίδι είναι ο πιο φυσικός τρόπος να συνδεθούν οι ενήλικες με το παιδί, αλλά και να μπουν και οι ίδιοι στον κόσμο του δραματικού παιχνιδιού. Μια πρόταση είναι, οι ενήλικες να σπρωξουν τα δραματικά όρια και να γίνουν πιο ευαίσθητοι σε αυτό που ίσως θέλει να εκφράσει το παιδί, μέσα στο βασίλειο του δράματος. Το δραματικό παιχνίδι ξεκινά από τη βρεφική ηλικία και μπορεί να παραταθεί. Το νόημα που θα αντληθεί να αποκαλύπτει πολλά.

Τα παιδιά μέσα από το δραματικό παιχνίδι προσπαθούν να πάρουν ότι έχουν χάσει στη ζωή τους. Αναπαριστούν μέσα από τη δική τους προοπτική κάποιες από τις αλήθειες που βιώνουν.

Η δραματοποίηση προσφέρει ταυτοποίηση συναισθημάτων παρατήρηση αυτών και του εαυτού, της κυριαρχίας πάνω στα συναισθήματα αλλά και τη δεξιότητα να τα αφήνεις να φεύγουν.

Ο Courtney (1989) συνέβαλε με την έρευνα του στον τρόπο που το δράμα βοηθά τα παιδιά στις γνωστικές τους δεξιότητες αλλά και στην ανάπτυξη διαφορετικών ειδών νοημοσύνης. Το δράμα δημιουργεί βαθιά συναισθήματα και διατυπώνει τη δημιουργικότητα της συναισθηματικής σφαίρας στην ανάπτυξη του παιδιού (Θέατρο Ζωής, Emunah R 2023)

Το **Θεατρικό παιχνίδι** μπορούμε να το τοποθετήσουμε μέσα στα πλαίσια της εφαρμοσμένης ψυχολογίας με **διπλή** ιδιότητα.

1. την ιδιότητα που έχει να δίνει στα παιδιά ευκαιρίες για εξωτερίκευση, προσφέροντας σε εκείνον που ενδιαφέρεται για την ψυχολογική τους ανίχνευση, ένα εργαλείο ώστε να συλλέξει τα στοιχεία που αναζητάει.

2. ταυτόχρονα το θεατρικό παιχνίδι ενεργεί σαν ρυθμιστικός παράγοντας του συναισθηματικού κόσμου και τη διοχέτευση της εσωτερικής έντασης.

Μέσα στο θεατρικό παιχνίδι το παιδί ,απελευθερώνει μέρος της δημιουργικότητας του και προκαλεί εσωτερικές εξισορροπήσεις.

Στο Θ.Π η απελευθέρωση δεν είναι μόνο
ένα ατομικό επίτευγμα αναίρεσης της
εσωτερικευμένης καταπίεσης αλλά η
ατομική ικανότητα δέσμευσης σε μια
συλλογική δράση με σκοπό την αλλαγή
της κοινωνίας(Emunah,2023).

1

Σύγχρονες τάσεις στην
παιδαγωγική και στο θέατρο

Θεατρικό παιχνίδι
Λάκης Κουρετζής

Στην παιδαγωγική σήμερα, εμφανίζονται τρεις τάσεις:

- 1 τη ρεαλιστική
2. την ανθρωπιστική
3. τη σύνθετη

Αυτές οι τάσεις καθορίζουν και πολλές φορές κατευθύνουν τα εκπαιδευτικά προγράμματα διαφόρων χώρων. Αποτελούν δηλαδή το περιεχόμενο της εκπαίδευσης. Σήμερα,

η **ρεαλιστική τάση**, αφορά ένα εντελώς τεχνολογικό προσανατολισμό, μια σύνδεση του σχολείου με την ευρύτερη οικονομική δομή της χώρας.

Έντονη παρουσία του δυναμισμού της σύγχρονης ζωής που μέσα στην εκπαίδευση παίρνει το χαρακτήρα ενός αισθηματικά καλλιεργούμενου αναταγωνισμού.

Η **ανθρωπιστική**, ισχυρίζεται ότι η βεβιασμένη ώθηση των παιδιών στα άμεσα δεδομένα της σύγχρονης πραγματικότητας είναι από ψυχολογικής πλευράς επικίνδυνο και από ηθικής προβληματικό

Η **σύνθετη** τάση προσπαθεί να συγκρατήσει ένα εκπαιδευτικό σύστημα και τις ανάλογες μεθοδολογικές εκπαιδευτικές διαδικασίες που κατορθώνουν να συνδυάσουν τα θετικά στοιχεία των δύο προηγούμενων τάσεων.

Ο Ρόλος του εμπνευστή

στο
θεατρικό

παιχνίδι

Ο εμπυχωτής Θ.Π

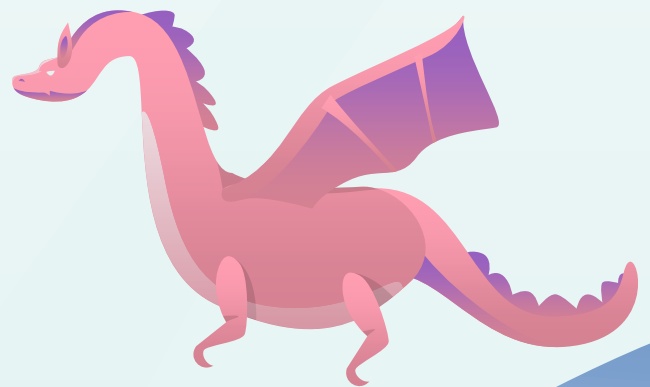
Είναι το σημείο εκκίνησης, του αποδέκτη. Τα σήματα που εκπέμπει ο αποδέκτης μπορεί ο εμπυχωτής να τα συλλάβει, να τα μετάπλασει σε ερεθίσματα σε μια διαρκή πορεία αναπαραγωγής και κατανόησης των όσων η ομάδα προβάλλει. Μαζί με τα παιδιά δημιουργεί τις απαραίτητες συνθήκες και το περιβάλλον ώστε να οδηγηθεί όλη η ομάδα στη διαδικασία της θεατρικής σύμβασης στο φανταστικό και στο πραγματικό που δεν είναι άλλο από ένα πεδίο σύνθεσης.

Πέρα από τις σπουδές του είναι να μπορεί να αφήσει ελεύθερο το σώμα του, να απελευθερωθεί από εμφύτες συστολές και από το πλήθος των ψυχοσωματικών αναστολών των ενηλίκων και ιδίως εκείνων που παράγουν διδακτικό έργο.

Ο εμπυχωτής Θ.Π

- Να μπορεί να σταθεί στα παιδιά, ενώπιος ενώπιω χαλαρός και γαλήνιος, ενθουσιώδης και αρνητικός, μα προπαντός οικείος και ανθρώπινος, χωρίς επισημότητες και διδαχές, συστάσεις και εντολές. Να μπορεί με τη στάση του, την αίσθηση και τη συμπεριφορά του, να εμπνεύσει την ομάδα, να της δώσει κίνητρα, **όχι** να την κατευθύνει όπως εκείνος θέλει, αλλά να οδηγηθεί μόνη της, μέσα από διαδικασίες και διάφορους τρόπους, να ανακαλύψει τη χαρά του παιχνιδιού και της δημιουργίας.
- Σε αυτή την αυτοαποκαλύψη δημιουργούνται καινούργιες αισθήσεις, μιας εμπειρίες, μιας και ο εμπυχωτής δρα σε πολλά επίπεδα.

Ο ρόλος του εμπυχωτή

- Οι εμπυχωτές συμμετέχουν, δεν εξουσιάζουν, ακολουθούν τα παιδιά, δεν τα ελέγχουν. Όταν παίζουν με τα παιδιά δεν διδάσκουν, δεν μένουν αμέτοχοι σε απαντήσεις ή στις συγκινήσεις, στα δρώμενα, στις καταστάσεις που ζουν κι εκφράζουν τα παιδιά μέσα στο θεατρικό παιχνίδι.

3 βασικά επίπεδα στο Θ.Π

- **1.Παιδαγωγικά** να επινοήσουν διάφορους κώδικες επικοινωνίας, έκφρασης και γνώσης οργάνωσης του χώρου και της χρήσης των αντικειμένων.
- **2.Θεατρικά** να τα βοηθήσει να ανακαλύψουν το παιχνίδι των ρόλων, να κάνουν προβολή καταστάσεων, με προσωπικό τρόπο, να παίζουν με τη μάσκα πρόσωπο, τη φωνή και το σώμα.

το σώμα.

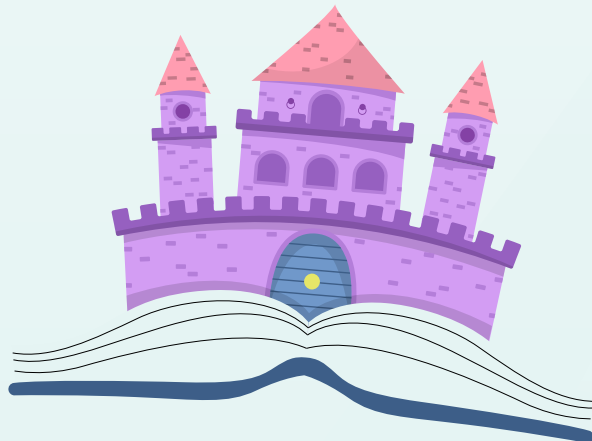
- **3.Ψυχολογικά** παρά το γεγονός ότι ο δάσκαλος εμπυχωτής δεν είναι ψυχολόγος με τη δημιουργική του παρουσία δίνει στα παιδιά μία αίσθηση ασφάλειας. Αυτό τα βοηθάει να εκφραστούν αβίαστα να απελευθερωθούν και να δημιουργήσουν συλλογικά.
- Η φαντασία και η εφευρετικότητα, η δυνατότητα να εκμεταλλευτεί το τυχαίο και το απρόοπτο είναι τα πιο σημαντικά στοιχεία που πρέπει να διαθέτει ο **εμπυχωτής** ως ένας ευαίσθητος δέκτης τα καταγράφει όλα, τα παρατηρεί και ρυθμίζει αθέατα με εμεσο τρόπο τη ροή και το πλαίσιο δράσης. Αποφεύγει όσο μπορεί τις λέξεις κλισέ.

Οι βασικές τεχνικές στο Θ.Π

- Οι βασικές τεχνικές είναι:
- Σωματική έκφραση - αυτοσχεδιασμοί
 - Εκμετάλλευση του “τυχαίου”
 - Τα κύρια κωμικά στοιχεία
- Δημιουργία περιβάλλοντος δράσης
 - Μάσκα - κούκλα
 - Οπτικοακουστικά ερεθίσματα
 - Παντομίμα
- Αποστασιοποίηση - γκροτέσκο

Οι κύριοι άξονες

- Οι κύριοι άξονες πάνω στους οποίους αναπτύσσονται αυτές οι τεχνικές είναι:
 - Η απελευθέρωση της φαντασίας
 - Η αύξηση ρυθμού ενεργοποίησης και πρωτοβουλίας
 - Ευαισθητοποίηση παρατήρησης (αυτοσυγκέντρωση χαλάρωση).

Η σωματική έκφραση

- Δεν μπορεί να αναπτυχθεί ένα θεατρικό παιχνίδι αν δεν υπάρξει πρώτα δυνατότητα επικοινωνίας και σχέση εμπυχωτή - παιδιών και αίσθημα ασφάλειας και εμπιστοσύνης του παιδιού προς την ομάδα.
- Η **σωματική έκφραση** μέσα από ελεύθερες δραστηριότητες και διάφορες φόρμες κίνησης, όλα αυτά έχουν περισσότερο το χαρακτήρα μιας διαδικασίας αυτοέκφρασης, παρασκήνιο με κατευθυνόμενο σχήμα και κανόνες.
- Με τη σωματική έκφραση το παιδί σχηματοποιεί τα σύμβολα και δηλώνει σκέψεις και συναισθήματα.
- Το σώμα είναι ένα μέσο ένας αγωγός παραγωγής απείρων σημείων.
- Πηγή διαλόγου και επικοινωνίας “αισθάνομαι τα μέλη μου, σημαίνει να μπορώ να ζω τα μέλη μου”. Η σωματική έκφραση είναι πάντα σχετική με την εσωτερική ένταση.

Η έκφραση

- Η κίνηση που είναι αποτέλεσμα του ψυχολογικής κατάστασης μετατρέπεται σε δήλωση. Η έκφραση είναι ένα μήνυμα που μετασχηματίζεται σε εικόνα. Βασίζεται στη δυνατότητα προβολής ενός έστω στοιχείου από κάποιο **σημαινόμενο**.
Υπάρχει πολλές φορές πριν από τις λέξεις, όταν ενσωματώνεται με τις λέξεις αποκτάει τη διάσταση μία σημασίας.

Οι αυτοσχεδιασμοί/Η εκμετάλλευση του τυχαίου

- **Αυτοσχεδιάζοντας** ασκείται και πλαταίνει η φαντασία. Η σχέση με το σώμα διαμορφώνεται. Ένας καινούριος κώδικας συμπεριφοράς και επικοινωνίας με την ομάδα, ενώ ταυτόχρονα “ερεθίζεται” η ικανότητα της προσοχής, της παρατήρησης και της αυτοσυγκέντρωσης.
- Η **εκμετάλλευση του “τυχαίου”**, είναι η δυνατότητα από ένα τυχαίο γεγονός ή ένα απρόοπτο απλό περιστατικό, μία κίνηση, μία φράση, να παραχθεί μία κατάσταση, να δοθεί δηλαδή ένα ερέθισμα που θα πάρει διάφορες μορφές και έκταση.
- Η δυνατότητα του εμπυχωτή να συλλαμβάνει να αξιοποιεί και να εκμεταλλεύεται τις διάφορες διακυμάνσεις και τάσεις της ομάδας.

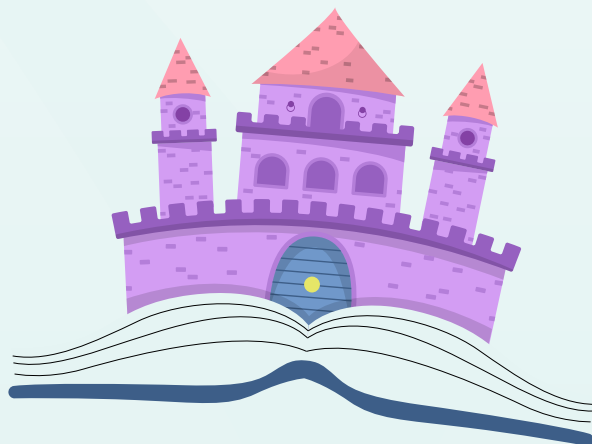
Τα κωμικά στοιχεία/η δημιουργία περιβάλλοντος δράσης

- Τα κωμικά στοιχεία που συνήθως χρησιμοποιούμε είναι τα δύο κύρια κωμικά στοιχεία την **υπερβολή** και την **αντίδραση**.
- Το παιχνίδι των παρεξηγήσεων είναι μία κωμωδία των παρεξηγήσεων. Δομικά στοιχεία παράγουν μερίσματα γιατί συνδέουν το θεατρικό παιχνίδι με εκείνες τις περιοχές του ασυνείδητου όπου έχουν την έδρα τους οι αρχετυπικές εικόνες.
- **Δημιουργία περιβάλλοντος δράσης**, με την βοήθεια διαφόρων υλικών διαμορφώνουμε ένα περιβάλλον μέσα στην τάξη ή σε κάποια αίθουσα του σχολείου ή ακόμα και στο ύπαιθρο. Το περιβάλλον αυτό μπορεί να είναι φανταστικό ή να παριστάνεται από ένα συγκεκριμένο υπαρκτό χώρο.

Μάσκα κούκλα.

Η μάσκα είναι ένα παράθυρο που ανοίγει για να φανεί ένα πρόσωπο για αυτό βλέπουμε τα παιδιά να κατασκευάζουν μάσκες αινιγματικές μάσκες που έχουν αποτυπώσει μία στιγμή ποιητικής έκφρασης μάσκες αχαλίνωτης φαντασίας μελαγχολικού ύφους η αποτύπωση ορισμένων συναισθημάτων και καταστάσεων.

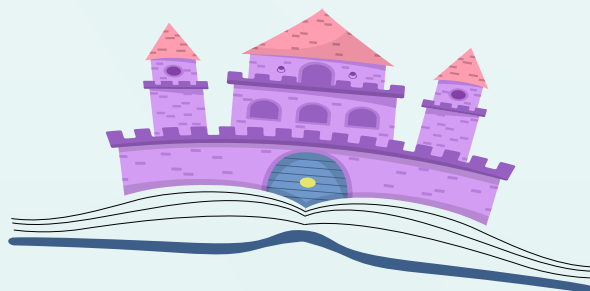
Τα οπτικοακουστικά ερεθίσματα οδηγούν τα παιδιά σε ένα ψηλάφισμα, ώστε να φέρουν μπροστά στο απρόοπτο και στο τυχαίο, να του προκαλέσουν τη χαρά της *αυτόανακάλυψης*.

Η παντομίμα είναι μία τεχνική παρούσα σε κάθε φάση του θεατρικού παιχνιδιού, αφού το θεατρικό παιχνίδι δεν ξεκινάει από ένα κείμενο για να δημιουργήσει σκηνική δράση. Αλλά τι εννοούμε όταν λέμε παντομίμα υπάρχουν αθώες παρεξηγήσεις στον αληθινό καθορισμό του περιεχομένου του όρου, η γκριμάτσα είναι παντομίμα, η μιμική είναι παντομιμα.

Η αποστασιοποίηση στο θεατρικό παιχνίδι εκφράζεται με τον τρόπο με τον οποίο το παιδί αντιμετωπίζει κάποιο ρόλο, έχει τη δυνατότητα σε οποιαδήποτε φάση του θεατρικού παιχνιδιού να βγει έξω από το ρολό να σταθεί κριτικά απέναντί του, καθώς και στους ρόλους που παίζουν τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας και να συνεχίσει το θεατρικό παιχνίδι ανακαλύπτοντας κάποιον άλλο.

Γκροτέσκο είναι εξαιρετικά δύσκολο να βρεις αντιλήψεις και παραδείγματα που να συμφωνούν γενικά στην ερμηνεία του όρου. Ο αρλεκίνος π.χ μπορούμε να πούμε ότι ήταν η έκφραση του grotesque μιας εποχής στο θεατρικό παιχνίδι η έννοια κάποιων τεχνικών που περιέχουν στοιχεία από ένα ανεξήγητο. Το τονισμένο ύφος το παιχνιδιάρικο, η τρομακτική διάσταση μιας ανησυχίας ή η υπερβολική ευδαιμονία ενός τυχαίου ευχάριστου περιστατικού, το παράδοξο που μπορεί να είναι γελοίο αλλά και ανησυχητικό συνάμα. το γκροτέσκο είναι ένα παιχνίδι με τη λογική αλλά και με το παράλογο είναι η έκφραση του κόσμου όπως είναι και παράλληλα η έκφραση ενός κόσμου όπως θα ήθελε το παιδί να είναι (υπερβατικό στοιχείο). πάλι με τη λογική το γκροτέσκο με τα λειτουργικά στοιχεία που περιέχει αποτελεί και ένα παράγοντα μείωσης της έντασης και επομένως εκτόνωσης το γκροτέσκο γελοιοποιείται το άγχος του παιδιού μετατρέπεται σε ένα επιθετικό υπονοούμενο και αμβλύνεται.

Τέλος παρουσιάσης

Καλή ξεκούραση!!

*“Όσοι ασχολούνται με το να κάνουν
θέατρο με παιδιά ή θέατρο **ΓΙΑ**
παιδιά φέρουν μεγάλη ευθύνη. Θα
πρέπει να προβληματιστούν
σοβαρά πάνω στο τι
ΕΙΣΠΡΑΤΤΟΥΝ εκείνοι ή οι
ενήλικές απο το παιδί, αλλά τι
εισπράττει το **ΠΑΙΔΙ** απο το
θέατρο και που το οδηγεί
....(Κουρετζής, 1991).*